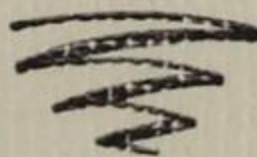

ΚΩΝ/ΤΙΝΟΥ Ι. ΚΙΤΣΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΤΗΣ ΖΩΕΙΜΑΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

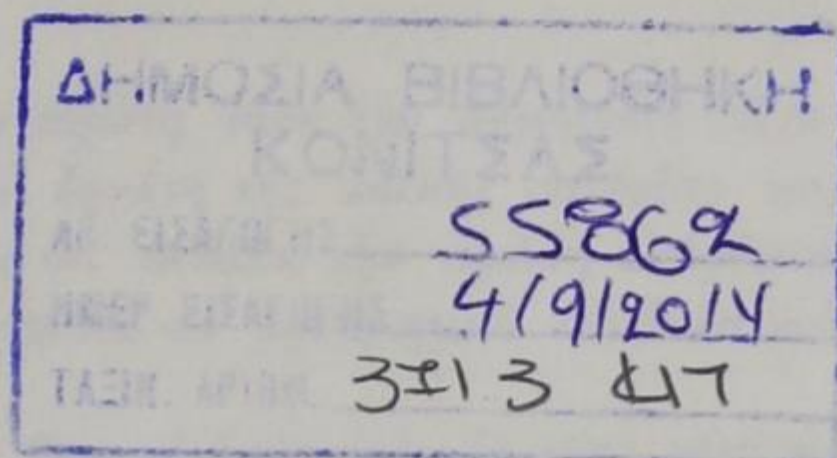
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

(Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΣ)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1957

ΚΩΝ/ΤΙΝΟΥ Ι. ΚΙΤΣΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΤΗΣ ΖΩΣΙΜΑΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

(Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΣ)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1957

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὰ θέματα τῆς μεθοδολογίας στήν πρώτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἐνδιαφέρουν ζωηρὰ κάθε φιλότιμο ἐργάτη τῆς λαϊκῆς παιδείας καὶ τίθενται προβληματικά ὡς ἑξῆς: α) Πῶς θὰ διδάξω τὴν πρώτη ἀνάγνωση καὶ γραφή; καὶ β) Πῶς θὰ μνήσω τὰ παιδιὰ στ' ἀριθμητικά σύμβολα καὶ στὶς πράξεις μ' αὐτά;

Τὸ ἐξάχρονο παιδί ὀφείλει σ' ἓνα ἔτος ν' ἀποκτήσῃ τὶς τόσο νέες κι' ἄγνωστες σ' αὐτὸ δεξιότητες τῆς πρώτης ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς καὶ τῆς πρώτης ἀριθμώσεως καὶ τῶν λογαριασμῶν.

Τὰ γλωσσικά καὶ τ' ἀριθμητικά σύμβολα (σημεῖα), ποὺ εἶναι τόσο ἄσχετα κι' ἀπέχουν τόσο πολὺ ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα πράγματα καὶ τὶς πράξεις, ποὺ συμβολίζουν, δημιουργοῦν, κατὰ τὴν ἐκμάθησή τους καὶ τὴν χρῆση τους, πολλὰς δυσχέρειες στὸ ἐξάχρονο παιδικὸ πνεῦμα.

Ἡ σύγχρονη Διδακτικὴ ὑποδεικνύει ν' ἀκολουθήσωμε τὸν πιὸ φυσικὸ δρόμο μαθήσεως. Μὲ τὰ πορίσματα τῆς παιδαγωγικῆς ψυχολογίας καὶ τῆς πειραματικῆς παιδαγωγικῆς θὰ προσπαθήσωμε νὰ ρίξωμε λίγο φῶς στὸν φυσικὸν αὐτὸν δρόμο μαθήσεως, στὸν ὁποῖο θὰ ὀδηγήσωμε τὰ παιδάκια, ὥστε νὰ φθάσουν στὸ σημεῖο νὰ διαβάζουν καὶ νὰ γράφουν μ' εὐχέρεια καὶ νὰ κάμουν ἐπιτυχεῖς λογαριασμοὺς μὲ τ' ἀριθμητικά σημεῖα.

Στὴν μελέτη μας αὕτὴ δὲν θὰ ἐπεκταθοῦμε στὴν θεωρητικὴ θεμελίωση τῆς κάθε τεχνικῆς, ποὺ νύοιθετοῦμε, γιατί ἐγράφησαν ἤδη πολλὰ. Θὰ δώσωμε σειρὰ ἀπὸ πρακτικὰς λύσεις σὲ λεπτομερειακὰ θέματα τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς ἀριθμητικῆς, γιὰ νὰ βοηθήσωμε κάθε συνάδελφο καὶ νὰ τὸν ὑποκινήσωμε στὴν ἐπινόηση ἐκ μέρους του καὶ ἄλλων πρακτικῶν τρόπων, περισσότερο προσηρμοσμένων στὴ δική του σχολικὴ πραγματικότητα.

Δὲν θεωροῦμε τὶς δεξιότητες τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῶν ἀριθμητικῶν λογαριασμῶν ὡς τὶς ἐξυπηρετοῦσες περιστότερο τὸν σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα διδακτικά θέματα τῆς πρώτης τάξεως, τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ σπουδαῖα κι' εὐκολύνουν ἴσως τὴν ἀπόκτηση τῶν δεξιοτήτων, ποὺ πραγματευόμαστε. Ἐμεῖς περιορίσαμε τὴν μελέτη μας αὕτὴ σ' ὠρισμένα μόνο ζητήματα σκοπεύοντας νὰ συμπληρώσωμε τὴν ἐργασία μας ἀργότερα μὲ τὴν δημοσίευση πρακτικῶν λύσεων καὶ στ' ἄλλα μεθοδολογικά θέματα τῆς τάξεως αὐτῆς. Θεωρήσαμε, ὅμως, ἀπαραίτητο νὰ προτάξωμε στὴν παροῦσα μελέτη μιὰ ἀνάλυση τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τῶν παιδιῶν τῆς Αἰς τάξεως, ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ τὶς δυσχέρειες τῆς προσαρμογῆς των στὸ νέο, τὸ σχολικόν, περιβάλλον κι' ἀπὸ τὴν σύγκρουση τοῦ πνεύματός των

μὲ τις τόσες γνώσεις τῶν σχολικῶν μαθημάτων. Ἔτσι, ὁ καλλιεργητὴς τῶν δεξιότητων τῆς πρώτης ἀναγνώσεως καὶ τῆς πρώτης ἀριθμήσεως μὲ τὴν προτεινομένη τεχνική μας θὰ ξεύρῃ τὸ ψυχολογικὸ κλίμα ὑπὸ τὸ ὁποῖο ζοῦν οἱ μαθηταὶ του καὶ θὰ κατανοήσῃ καλύτερα τοὺς ὑποδεικνυομένους τρόπους γιὰ τὴν ἐργασία του.

Ἡ προσήλωση τοῦ παιδαγωγοῦ—δασκάλου στὴν φιλοσοφία τῆς ἀγωγῆς μὲ τοὺς ἐγγυτέρους σκοποὺς καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς ζωῆς, δὲν πρέπει, νομίζομε, νὰ τὸν κρατῇ σ' ἀπόσπαση ἀπὸ τὰ πρακτικὰ θέματα τῆς τεχνικῆς τῆς μαθήσεως. Γι' αὐτὸ κι' ἡ συζήτηση, ποὺ ἀνοίγομε, μὲ τις διατυπούμενες ἐν συνεχείᾳ σκέψεις μας ἐπὶ μεθοδολογικῶν ζητημάτων, ἐλπίζομε ὅτι θὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ θὰ εἶναι χρήσιμη γιὰ τὸ πολὺπλοκο ἀλλὰ κι' ὠραῖο ἔργο του.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΚΙΤΣΟΣ

Ἰωάννινα, 15 Ὀκτωβρίου 1957

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α°

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Α^{ης} ΤΑΞΕΩΣ

Ἡ παιδαγωγικὴ ψυχολογία τῶν μαθητῶν τῆς Α^{ης} τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἀναλύει κυρίως τὶς ποικίλες δυσκολίες, πού ἀντιμετωπίζουν τὰ παιδιά τῆς ἡλικίας 6—7 ἐτῶν, γιὰ νὰ προσαρμοσθοῦν στὴ σχολικὴ ζωὴ μὲ ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀπαιτήσεις γιὰ τὴν μόρφωσή των καὶ μὲ τὸ ἰδιαίτερο ἐκεῖνο κλίμα τῆς κοινωνικῆς ὁμάδος, πού ἀποτελοῦν οἱ μαθηταὶ κι' ὁ δάσκαλος.

Ἔτσι, τὰ ψυχολογικὰ αὐτὰ προβλήματα θὰ μελετηθοῦν στὰ ἐξῆς δύο κεφάλαια: α) ἡ προσαρμογὴ τῶν νέων μαθητῶν στὸ σχολεῖο καὶ β) ψυχολογικὰ προβλήματα κατὰ τὴν μάθηση.

Η ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (¹)

1. Ἡ κρίση τῆς προσαρμογῆς

Ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ δραστηριότητα, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖ συνεχῶς προσαρμογές στὸ περιβάλλον, ἀπὸ τὶς ὁποῖες μερικὲς παρουσιάζουν ἓνα χαρακτῆρα ἰδιαίτερα δραματικό. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ τῆς προσαρμογῆς ὀνομάζονται κρίσεις (²). Μιὰ ἀπὸ τὶς δραματικὲς κρίσεις προσαρμογῆς εἶναι κι' ἐκείνη, πού λαμβάνει χώρα κατὰ τὴν εἴσοδο τοῦ παιδιοῦ στὸ σχολεῖο, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ γι' αὐτὸ ἐντελῶς νέο περιβάλλον.

Ὁ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τὴν μητέρα, ἡ ἔλλειψη τῆς οἰκογενειακῆς ζεστασιᾶς καὶ τρυφερότητος στὴν σχολικὴ ἀτμόσφαιρα, τὸ πνεῦμα τῆς σχολικῆς πειθαρχίας γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας κατὰ τὴν ἐργασία τῶν μαθητῶν, ἡ ἔλλειψη ἀδελφικῆς συμπεριφορᾶς καὶ φιλοφροσύνης ἐκ μέρους τῶν συμμαθητῶν κατὰ τὶς πρῶτες ἡμέρες, ὅλα αὐτὰ στενοχωροῦν καὶ καταθλίβουν κάθε παιδί κατὰ τὸ πρῶτο δεκαήμερο τῆς σχολικῆς φοιτήσεως. Ἐὰν σ' αὐτὰ προστεθῇ κι' ἡ προκατάληψη, πού ἔχουν τὰ πιὸ πολλὰ παιδιά γιὰ τὸ σχολεῖο καὶ τὸν δάσκαλο ἀπὸ τὶς κρίσεις καὶ τὶς ἀπειλὲς τῶν γονέων καὶ τῶν σπιτικῶν γενικά, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ζωὴ τῶν μικρῶν εἶναι πραγματικὰ δραματικὴ, γεμάτη ἀψιθυμίες κι' ἐσωτερικὲς ταραχές.

Ἡ τάση τοῦ παιδιοῦ νὰ ζῇ ὁμαδικὰ μ' ἄλλα παιδιά, ἡ ὁποία ἱκανοποιεῖται κατὰ τὴν φοίτησή του στὸ σχολεῖο, ἡ ἐπιθυμία του πολλὰς φορὲς ν' ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴν βασανιστικὴ κηδεμονία τῆς μητέρας, ἡ εὐχαρίστησή του ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη νέων κόσμων καὶ τὴν ἀπόκτηση νέας πείρας, ἡ τάση του πρὸς μίμηση τῶν μεγαλυτέρων του κι' ἡ ἀνυπομονησία του νὰ γίνῃ

1. Βλ. Κ. Ι. Κίτσου: «Ἡ προσαρμογὴ τῶν παιδιῶν στὸ σχολεῖο», Ἰωάννινα 1956.

2. Βλ. Μ. Debesse—Λ. Κούλα: «Οἱ σταθμοὶ τῆς ἀγωγῆς», Ἔκδ. Χ.Ε.Ε.Α. 1957, Ἀθῆναι.

«μαθητής», ὅπως τ' ἄλλα παιδιά, ὅλα αὐτὰ μπορεῖ νὰ εἶναι εὐνοϊκὰ σημεῖα προσαρμογῆς στὸ σχολεῖο, δὲν εἶναι ὅμως ἱκανὰ ν' ἀπαλείψουν τὴν σοβαρὴ κρίση, ποὺ δημιουργοῦν οἱ ἀναφερθεῖσες αἰτίες. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσφερθῇ βοήθεια ἀπὸ τὸν δάσκαλο κι' ἀπὸ τοὺς γονεῖς.

2. Οἱ παιδαγωγικὲς ἐνέργειες τοῦ δασκάλου

α) Ὁ καλὸς δάσκαλος προετοιμάζει εἰδικὴ γιορτὴ ὑποδοχῆς τῶν μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως μὲ τοὺς μαθητὰς τῶν ἄλλων τάξεων, οἱ ὅποιοι προπαρασκευάζουν ἓνα πρόγραμμα μὲ μικρὰ χαιρετιστήρια παιδικὴ ὁμιλία, μὲ τραγούδια, μὲ παιγνίδια καὶ μὲ διανομὴ στοὺς μικροὺς χειροτεχνικῶν ἔργων τοῦ περασμένου χρόνου. Ἡ σχολικὴ αἴθουσα, ποὺ προορίζεται γιὰ τὰ παιδάκια, διακοσμεῖται κατάλληλα, ὥστε νὰ ὁμοιάζῃ μ' ἓνα ὠραῖο σπίτι.

β) Γίνεται συνήθως τὸ ἀπόγευμα τῆς πρώτης σχολικῆς ἡμέρας περιπατος, ὅπου ὁ δάσκαλος ἀπαγγέλλει ποιήματα, τραγούδια, παίζει μὲ τὰ μικρὰ παιδάκια κι' ἐπιδεικνύει τὴν πατρικὴ του ἀγάπη σ' ὅλους τοὺς μαθητὰς.

γ) Οἱ μικροὶ μαθηταὶ ὁργανώνονται σὲ ὀλιγομελεῖς ὁμάδες γιὰ τὴν ἀνάληψη ὠρισμένων καθηκόντων καθαριότητος καὶ τάξεως στὸ σχολεῖο, γιὰ τὴν κατασκευὴ παιχνιδιῶν, γιὰ τὴν συγκέντρωση διαφόρων ὑλικῶν (χαρτοκούτια, ξυλάκια, πρόκες, κλωστές, μπίλες, σύρματα κλπ.).

δ) Συνηθίζουν νὰ φέρουν ἀπὸ τὸ σπίτι τους στὴν τάξη παράξενα πράγματα (παιγνίδια, μικρὰ ζῶα, φυτὰ, εἰκόνες καὶ ἄλλα ἀντικείμενα). Κάνουν, ἔτσι, τὶς «ἐκπλήξεις των» στοὺς συμμαθητὰς των καὶ δημιουργοῦν εὐκαιρίες συζητήσεων καὶ λεκτικῶν ἀσκήσεων. Τὴν ἀρχή, βέβαια, κάνει ὁ δάσκαλος μὲ τὶς «ἐκπλήξεις» του παρουσιάζοντας κατὰ τὶς πρώτες μέρες ἀπὸ ἓνα ὠραῖο καὶ περιέργο ἀντικείμενο.

ε) Ὁ δάσκαλος φροντίζει καὶ μαθαίνει τὰ μικρὰ ὀνόματα ὅλων τῶν παιδιῶν καὶ τὰ καλεῖ μὲ θωπευτικὰς ἐκφράσεις (Γιωργάκη, Κωστάκη, Ἐλενίτσα). Ὁμιλεῖ χαμηλόφωνα, καθαρά, μὲ τρυφερότητα. Χαϊδεύει τὰ κεφαλάρια, κουμπώνει τὰ ἐνδύματα τῶν παιδιῶν καὶ χαμογελᾷ μὲ ἀγάπη σ' ὅλα ἀνεξαιρέτως.

στ) Διδάσκει τὰ παραμύθια καὶ τὶς ἱστορίες σὲ εἰδικὸ εὐχάριστο περιβάλλον, συγκεντρώνοντας τὰ παιδάκια σὲ μιὰ γωνία τοῦ σχολείου. Ἐκεῖ παραγγέλλει νὰ καθίσουν «σταυροπόδι» ἐπάνω σὲ μικρὰ μαξιλαράκια (ποὺ κατασκευάζουν οἱ γονεῖς των κι' οἱ μαθήτριες τῶν ἀνωτέρων τάξεων) καὶ νὰ σχηματίσουν ἓνα κύκλο, στὸν ὅποιο λαμβάνει θέση καὶ ὁ δάσκαλος, γιὰ νὰ διηγηθῇ, σὰν ὁ παπποῦς, τὸ παραμύθι στὰ ἐγγονάρια του.

ζ) Ὁδηγεῖ τὰ παιδάκια συχνὰ στὴν ἀμμοδόχη, γιὰ νὰ παίξουν, προσφέρει σ' αὐτὰ πινελάκια καὶ νερομπογιές, γιὰ νὰ χρωματίσουν στὸ χαρτὶ ὅ,τι θέλουν. Διδάσκει τραγουδάκια καὶ ρυθμικοὺς χορούς, ὁργανώνει κοινωνικὰ παιγνίδια παρόμοια μ' ἐκεῖνα, ποὺ παίζουν μόνον τὰ παιδιά τῆς συνοικίας (κοῦκλες, σκηνὲς οἰκογενειακῆς ζωῆς κλπ.), ὁργανώνει παιδικὰς γιορτὰς, παίζει ἐνώπιόν των σκηνὲς τοῦ κουκλοθεάτρου καὶ φροντίζει νὰ προσφέρῃ πλούσια τὴν χαρὰ καὶ τὴν ἀγάπη του.

η) Ἀπ' ὅλα αὐτά, τὰ μικρὰ παιδιά θὰ διαπιστώσουν ὅτι ὁ δάσκαλος τὰ ἀγαπάει, θὰ σχηματίσουν τὴν γνώμη: «εἶναι καλός, μᾶς ἀγαπάει, γιατί νὰ τὸν φοβώμαστε;». Ἐτσι, ὁ δάσκαλος δὲν θ' ἀποδειχθῇ τιμωρὸς αὐστηρὸς,

κι' επιτηρητής κάθε ενεργείας των. Θα γίνη πιστευτό ότι είναι προστάτης, φωτεινός οδηγός και χορηγός της χαράς.

3. Οί παιδαγωγικὲς ἐνέργειες τῶν γονέων

Ὁ μεγαλύτερος ρόλος γιὰ τὴν προετοιμασία τοῦ ἐξάχρονου παιδιοῦ στὴν νέα κατάσταση τοῦ μαθητοῦ ἀνήκει στοὺς γονεῖς. Συμβαίνει πολλές φορές στὴν οἰκογένεια, ὅταν τὰ παιδιά κάνουν ἀταξίες, νὰ γίνωνται «ἀνυπόφορα», καὶ νὰ τὰ ἀπειλοῦν οἱ γονεῖς λέγοντας: «ἄχ, πότε θ' ἄρθῃ ἡ ὥρα νὰ σὲ στείλω στὸ σχολεῖο...» «Θὰ ἰδῇς, ὅταν θ' ἄσαι στὸ σχολεῖο!..» Ἔτσι ὑποβάλλουν στὸ παιδί τὴν ἰδέα ὅτι τὸ σχολεῖο εἶναι ἓνας τόπος φοβερός, ὅπου δὲν εὐχαριστεῖται κανεὶς, ὅπου δὲν παρέχεται τὸ δικαίωμα νὰ κἀνῃ κανεὶς ὅ,τι θέλει καὶ ὅπου θὰ ὑπάρχῃ κάποιος ἐπιτηρητής καὶ τιμωρός. Οἱ καλοί, ὅμως, γονεῖς ἀποφεύγουν πάντοτε νὰ παρουσιάζουν τὸ σχολεῖο σὰν χῶρο ποινῶν, σὰν ἐπανορθωτικὴ φυλακή. Ἀντίθετα, παρουσιάζουν τὴν εἴσοδο στὸ σχολεῖο σὰν ἓνα εἶδος βραβεύσεως, ἐπιτυχίας καὶ ἀφιερώσεως. Διότι τὸ παιδί ἐνδιαφέρεται πολὺ νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἑαυτό του, νὰ ἀνέλθῃ, νὰ φθάσῃ γρήγορα τοὺς «μεγάλους», τοὺς ἐφήβους, τοὺς ἐνήλικας.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ παρουσιάζουν τὴν εἴσοδο στὸ σχολεῖο σὰν μιὰ ἀμοιβὴ λέγοντας: «Ὅταν θὰ πᾶς στὸ σχολεῖο, Γεωργάκη, δὲν θὰ εἶσαι πιά μικρός, δὲν θὰ ἔχῃς ἀνάγκη γιὰ προστασία, θὰ γίνῃς μέγας». Μὲ τέτοιο πνεῦμα, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς σχολικῆς φοιτήσεως, μποροῦν νὰ ἐνεργοῦν οἱ γονεῖς, γιὰ νὰ λυθῇ ὅσο τὸ δυνατόν εὐκολώτερα καὶ ταχύτερα ἡ κρίση τῆς προσαρμογῆς. Τὸ παιδί πρέπει κανονικὰ νὰ εἶναι εὐτυχισμένο στὸ σχολεῖο. Ἐὰν δὲν εἶναι, τοῦτο εἶναι σφάλμα τοῦ σχολείου ἢ ὀφείλεται στὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδιοῦ, ἀλλ' εἶναι δυνατόν ὅμοια τοῦτο νὰ εἶναι σφάλμα κι' ἀποτυχία τῆς οἰκογενείας. Ἴσως τὸ παιδί νὰ αἰσθάνεται σφιχτὸ δεσμὸ μὲ τὴν μητέρα του, ἢ ὁποία εἶναι ὑπεύθυνη γι' αὐτό, ἔὰν τοῦ ἱκανοποιοῦσε πάντοτε τὶς ἀπαιτήσεις καὶ τὰ «καπρίτσια» καὶ ἔὰν ἐπεδείκνυε ὑπερβολικὴ τρυφερότητα. Εἶναι, ἐπίσης, δυνατόν νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ ὠρισμένες ἄλλες οἰκογενειακὲς δυσαρμονίες. Ὅταν δὲν ἀποδίδῃ στὸ σχολεῖον ὅσα θὰ ἐπερίμενε κανεὶς ἀπ' αὐτό, ἴσως ἐμποδίζεται ἀπὸ ὠρισμένες ἀπασχολήσεις στὸ σπίτι, γιὰ νὰ καταβάλλῃ τὶς δυνατὲς προσπάθειές του. Μερικὲς φορές πάλι οἱ δυσκολίες προσαρμογῆς στὴν κοινωνικὴ ὁμάδα τῆς πρώτης τάξεως, ἐκδηλούμενες μὲ δειλία, ἀπομόνωση, ἀντικοινωνικότητα, ἀποστροφή, ἀκαταστασία, ἐγωϊσμό, ἐχθρότητα καὶ ὑπερηφάνεια ἐναντι τῶν ἄλλων, ἀτομικισμὸ κλπ. ὀφείλονται στὸ γεγονὸς ὅτι τὸ παιδί ἔζησε κατὰ τὴν νηπιακὴ του ἡλικία ἀπομονωμένο στὴν οἰκογένειά του χωρὶς συναναστροφή κι' ἐπικοινωνία μὲ ἄλλα παιδιά. Οἱ γονεῖς προετοιμάζουν τὸ παιδί νὰ προσαρμοσθῇ εὐκόλα στὸ σχολεῖο, ἔὰν τὸ ὠθοῦν ἀπὸ τὸ 3ο ἔτος τῆς ἡλικίας του, νὰ συναναστρέφεται μὲ τὰ παιδιά τῆς συνοικίας, νὰ παίξῃ μὲ αὐτά, ν' ανταλλάσῃ σκέψεις καὶ πείρα. Ἡ διανοητικὴ, ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ ἐπιτυγχάνεται κυρίως μὲ τὶς κοινωνικὲς σχέσεις, μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ πείρας, ὅπως λέγει ὁ μέγας τῆς Γενεῦς Ψυχολόγος τῆς παιδικῆς ἡλικίας Ἰωάννης Πιαζέ.

Γιὰ νὰ λαμβάνουν οἱ γονεῖς ὀρθὴ θέσιν σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις τῆς προσαρμογῆς τῶν τέκνων τους στὸ σχολεῖο καὶ στὴ ζωὴ, πρέπει νὰ φροντίζουν γι' αὐτὰ εἴκοσι χρόνια πρὸ τῆς γεννήσεώς των, δηλαδή θὰ ἔπρεπε οἱ

γονεῖς, ὅταν οἱ ἴδιοι ἦταν παιδιὰ καὶ ἔφηβοι, νὰ ἔτυχαν καλῆς ἀνατροφῆς, ὑγιεινῆς τροφῆς καὶ καλῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως, ὥστε νὰ εἶναι σωματικὰ καὶ ψυχικὰ προετοιμασμένοι νὰ παίξουν τὸν ρόλο τους, τώρα, ποὺ εἶναι γονεῖς.

II. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΑΘΗΣΗ (1)

Στὸ κεφάλαιο τοῦτο θὰ ἰδοῦμε δι' ὀλίγων τὶς ἱκανότητες τῶν παιδιῶν ἡλικίας 6—7 ἐτῶν ὑπὸ τὸν φακὸ τῆς ἐξελικτικῆς ψυχολογίας, θὰ ἀναλύσωμε τὶς ἀντιδράσεις τῆς παιδικῆς ψυχῆς κατὰ τὴν μάθηση στὸ σχολεῖο καὶ θὰ ὑποδείξουμε ὠρισμένες ἐνέργειες τοῦ δασκάλου.

Οἱ ψυχικὲς ἱκανότητες

Κατὰ τὴν ἡλικία αὕτῃ τὸ παιδί εἰσέρχεται σ' ἓνα νέο στάδιο ἐξελίξεως. Δοκιμάζει ψυχικὴ κρίση, διότι ἐγκαταλείπει τὸν ἐγωκεντρισμό, τὴν ὑπερβολικὴν τάση πρὸς μίμηση καὶ τὴν ἐννοιολογικὴν παραμόρφωση τῆς πραγματικότητος μὲ τὴν φαντασία του, τὸν ψυχισμό καὶ τὸν παιδικὸ ρεαλισμό του. Παύει νὰ πειθαρχῇ τυφλὰ στοὺς ἀνωτέρους του ὑπὸ τὸν μονόπλευρο σεβασμό, ἐγκαταλείπει τὰ πολλὰ πείσματά του καὶ παρουσιάζεται ὀλιγώτερον ἀνίκανο γιὰ συνεργασία σὲ ἔργα κοινῆς μὲ ἄλλους προσπάθειας.

Ἔτσι, ἀποβαίνει ἱκανό, ἀπὸ διανοητικῆς ἀπόψεως, νὰ προβαίνει σ' ἐσωτερικὲς διανοητικὲς ἐνέργειες, κατὰ τὶς ὁποῖες νοερὰ ἐκτελεῖ πράξεις, ποὺ θὰ ἔκαμε στὴν πραγματικότητα μὲ τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα. Μπορεῖ νὰ βρίσκη ὁμοιότητες καὶ διαφορὰς ἀντικειμένων καὶ νὰ ταξινομῇ αὐτὰ σὲ τάξεις καὶ σειρές, ἀνακαλύπτει τὶς σχέσεις των, προβαίνει σὲ συγκρίσεις καὶ βρίσκει τὴν συμμετρικὴ ἢ ἀσύμμετρη τοποθέτηση αὐτῶν. Ἡ ἀντίληψί του δὲν προσδένεται πλέον στὴν μιὰ ὄψη καὶ παροῦσα κατάστασι τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὲ τὴν νοημοσύνη του τὸ παιδί παρακολουθεῖ νοερὰ τὴν πιθανὴ μεταβολὴ αὐτῶν, συγκρατεῖ ἀντιληπτικὰ εἰκόνες καὶ μπορεῖ νὰ ἐπανέρχεται νοερὰ ἀπὸ τὴν τελικὴ φάση μιᾶς πράξεως στὴν ἀρχικὴ, (δηλ. νὰ κάμῃ τὴν ἀντίστροφη διανοητικὴ ἐνέργεια). Ἔτσι, διαπιστώνει τὸ ἀμετάβλητο τῆς ὕλης τῶν ἀντικειμένων, παρὰ τὶς μορφολογικὰς μεταβολὰς των, προβαίνει σὲ προσθετικὰ καὶ πολλαπλασιαστικὰς ἐνέργειες καὶ σ' ἐπαγωγικὴ λογικὴ ἐνέργεια. Οἱ ἐννοιες τοῦ χώρου καὶ χρόνου, ἡ ἀνακάλυψη αἰτιωδῶν σχέσεων, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἱχνογραφικὴ ἱκανότης, ἐμφανιζόμενες σὲ κανονικὸ πλέον σημεῖο ἐξελίξεως, βοηθοῦν τὴν νοημοσύνη του σὲ λογικοὺς συλλογισμούς, στὴν ὀρθὴ κατανόηση τοῦ κόσμου, στὴ σύνθεση τῶν μερῶν ἐνὸς ἀντικειμένου στὸ ὅλον του, στὸν διαχωρισμὸ ἐννοιῶν καὶ στὴν ἀρίθμηση καὶ μέτρηση τῶν πραγμάτων. Εἶναι ἱκανὸ πλέον νὰ εἰσέλθῃ στὸ σχολεῖο γιὰ μιὰ στοιχειώδη ἀλλὰ συστηματικὴ μάθηση καὶ πνευματικὴ μόρφωση.

Παρατηροῦμε, ἀκόμη, ὅτι ἀρχίζουν ν' ἀναπτύσσωνται τὰ ἀνώτερα ἠθικὰ καὶ αὐτόνομα συναισθήματα, τὰ ἀναφερόμενα στὴν δικαιοσύνη, στοὺς

1. Βλ. Revue «Enfance», No 1, Paris 1956. P.U.F.